

حمله نظامی آمریکا و اسرائیل به ایران در شرایطی آغاز شد که نگاه بخش بزرگی از جامعه هلند به سیاست‌های نظامی اسرائیل از قبل بشدت انتقادی شده بود. جنگ غزه در این تغییر افکار عمومی نقش مهمی داشت. در ماه مه سال پیش، ۶۷ درصد شرکت‌کنندگان در نظرسنجی EenVandaag اقدامات اسرائیل در غزه را نامتناسب می‌دانستند و ۶۲ درصد خواهان سیاست انتقادی‌تر دولت هلند در برابر اسرائیل بودند. چند ماه بعد نیز ۵۸ درصد خواهان اقدامات بیشتر دولت هلند علیه اسرائیل شدند. نظیر بایکوت و قطع ارتباطات دانشگاهی و...

این تغییر فقط در نظرسنجی‌ها نبود. سه تظاهرات بزرگ "De Rode Lijn" علیه سیاست اسرائیل در غزه به یکی از مهمترین بسیج‌های اجتماعی سال‌های اخیر هلند تبدیل شد. در سومین راهپیمایی آمستردام، برگزارکنندگان شمار شرکت‌کنندگان را حدود ۲۵۰ هزار نفر اعلام کردند. فکر می‌کنم چنین تظاهرات گسترده‌ای حتی در اروپا نیز کم نظیر بود. بنابراین پیش از آغاز جنگ ایران، مسئله فلسطین و مخالفت با عملیات نظامی اسرائیل جایگاه مهمی در فضای عمومی هلند پیدا کرده بود.

جنگ علیه ایران این گرایش را بیشتر کرد. در مارس ۲۰۲۶ هنوز جامعه هلند کاملاً یکدست نبود: ۳۹ درصد حملات آمریکا و اسرائیل را منفی و ۲۱ درصد مثبت ارزیابی می‌کردند. اما با ادامه جنگ افکار عمومی بسرعت تغییر کرد. در آوریل، ۶۱ درصد مردم هلند خواهان توقف حملات شدند و تنها ۹ درصد از مشارکت نظامی مستقیم هلند در کنار آمریکا و اسرائیل حمایت می‌کردند. همچنین ۴۷ درصد معتقد بودند دولت هلند باید در برابر آمریکا و اسرائیل موضع انتقادی‌تری اتخاذ کند.

و اما حضور ایرانیان در بحث جنگ را باید در چنین فضایی دید. جامعه ایرانی هلند واکنش‌های کاملاً متفاوتی نشان داد. چنانکه میدانید مانند المان عمدتاً مخالفان ج.ا، سلطنت‌طلب، این را فرصتی برای سرنگونی ج.ا. و حتی انرا گسترده فراخوان و خواهان ادامه عملیات نظامی بود. اما حضور گسترده پرچم اسرائیل در تجمع‌های آنان و شعارهای جنگ طلبانه آنها بسیار جلب توجه میکرد.

به برداشت من، این مسئله برای بخشی از جامعه هلند تا حدی سردرگم‌کننده بود. هلندی‌ها چند سال قبل جنبش "زن، زندگی، آزادی" و تظاهرات مهسا را با شعارهای مترقی و آزادی‌خواهانه دیده بودند و با آن همدلی زیاد و حتی در آن شرکت می‌کردند. حالا بخشی از همان اپوزیسیون ایرانی با تعداد زیادی پرچم اسرائیل با شعارهای حمله نظامی در خیابان ظاهر می‌شد؛ آنهم در جامعه‌ای که چند ماه قبل صدها هزار نفر علیه سیاست اسرائیل در غزه تظاهرات کرده بودند. البته درباره واکنش مشخص مردم هلند به این پرچم‌ها نظرسنجی مستقیمی وجود ندارد و این قسمت برداشت شخصی من است.

در سطح سیاسی و رسانه‌ای نیز چهره‌هایی مانند افشین الیان و پسرش اولیس الیان در جناح نزدیک‌تر به اسرائیل قرار گرفتند. افشین الیان، استاد دانشگاه و چهره فعال رسانه‌ای، آشکارا استدلال کرده است که اروپا باید در مقابله با ج.ا. در کنار آمریکا و اسرائیل قرار گیرد. اولیس الیان نیز، که سیاستمدار حزب VVD است، از چهره‌های بسیار منتقد ج.ا. و نزدیک به اسرائیل محسوب می‌شود.

اما در سوی دیگر، طیفی از روشنفکران و دانشگاهیان ایرانی ساکن هلند با این تصور مخالفت کردند که ایرانیان ناچارند میان ج.ا. و حمله خارجی یکی را انتخاب کنند. افرادی مانند پیمان جعفری، شروین نکویی، تورج اتابکی و شاهین نصیری، با وجود تفاوت‌هایی در دیدگاه سیاسی خود، علیه حمله نظامی موضع گرفتند و تأکید کردند که مخالفت با ج.ا. لزوماً به معنای حمایت از مباران ایران یا تغییر حکومت از طریق مداخله خارجی نیست.

پیمان جعفری این تصور را که جنگ می‌تواند دموکراسی به ایران بیاورد صریحاً رد کرده است. شروین نکویی از گرفتارشدن ایرانیان میان "استبداد ج.ا." و جنگ‌طلبی آمریکا و اسرائیل سخن گفته، شاهین نصیری نسبت به تبدیل مبارزه آزادی‌خواهانه ایرانیان به توجیهی برای مداخله خارجی هشدار داده و تورج اتابکی نیز مسئله ایران را در چارچوب دو خطر "جنگ و استبداد" بررسی کرده است. جالب اینکه دامون گلریز نیز، با وجود نزدیکی بیشتر به طیف پادشاهی‌خواه و موضع بشدت انتقادی نسبت به ج.ا، نسبت به تغییر رژیم از طریق جنگ و دستیابی به ثبات از مسیر نظامی ابراز تردید کرده است.

بنظر من اهمیت این طیف در این بود که در فضای عمومی هلند روایت دیگری از مخالفان ج.ا. ارائه داد: مخالفت هم‌زمان با ج.ا. و جنگ خارجی. این موضع با تحول افکار عمومی هلند نیز هم‌جهت بود. جامعه‌ای که صدها هزار نفر از شهروندانش برای حقوق فلسطینیان و علیه سیاست نظامی اسرائیل به خیابان آمده بودند، اکنون با جنگ دیگری روبه‌رو شده بود که بیش از ۶۰ درصد مردم خواهان توقف آن بودند.

نکته مهم این است که در هلند، برخلاف تصور احتمالی برخی جریان‌های ایرانی، موضع "مخالفت با ج.ا. و هم‌زمان مخالفت با جنگ" موضعی حاشیه‌ای نیست. تحول افکار عمومی از مخالفت گسترده با سیاست اسرائیل در غزه تا مخالفت بیش از ۶۰ درصدی با ادامه جنگ ایران نشان می‌دهد که این نگاه با بخش مهمی از فضای عمومی هلند همخوانی دارد.

جان کلام آنکه شاید شکاف امروز میان ایرانیان هلند نیز دیگر فقط بر سر موافقت یا مخالفت با ج.ا. نباشد. پرسش دیگری مطرح شده است: آیا برای سرنگونی ج.ا. باید به قدرت نظامی آمریکا و اسرائیل تکیه کرد، حتی به قیمت ادامه جنگ و بمباران ایران؟ یا میتوان مخالف سرسخت ج.ا. بود و در عین حال جنگ خارجی را نیز رد کرد.